

Tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2023

Kaupunginhallitus 25.03.2024 § 104
310/02.06.01.01/2024

Valmistelija: talousjohtaja Patrik Nygrén, etunimi.sukunimi(at)raisio.fi

Tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja niiden liitteenä olevat tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus.

Kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös.

Tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on esitetty toiminnan ja talouden kokonaistarkastelu sekä tilinpäätöksen toteutumisvertailu edelliseen tilinpäätökseen. Tilikauden olennaiset tapahtumat käydään läpi kaupunginjohtajan ja toimialojen katsauksissa. Lisäksi kuvataan yleinen taloudellinen kehitys ja toimintaympäristö tilinpäätösvuonna. Toimintakertomuksessa käsitellään tilikauden tuloksen muodostuminen, toiminnan rahoitus, rahoitusasema ja siinä tapahtuneet muutokset. Konsernitilinpäätös sisältyy toimintakertomukseen.

Tilinpäätöksen talousarvion toteutumisvertailussa esitetään käyttötalouden ja investointien toteutuminen sekä tuloslaskelman ja rahoituksen toteutuminen. Käyttötalouden toteutuminen on esitetty lautakunnittain sisältäen sitovien tavoitteiden toteutumisen sekä määrärahojen toteutumisen.

Kuntalain mukaan kunnanhallituksen on tehtävä toimintakertomuksessa esitys tilikauden tuloksen käsittelystä.

Raision kaupungin ja kaupunkikonsernin taloudellinen toiminta vuonna 2023

Raision kaupungin vuoden 2023 tilikauden tulos on noin 8,8 milj. euron suuruinen, joka on 3,8, milj. euroa parempi kuin vuonna 2022 ja 6 milj. euro parempi kuin vuoden 2023 talousarviossa. Tulos saavutetaan, vaikka kaupunki tekee noin 3 milj. euron Vaisaaren kouluun kohdistetun ylimääräisen poiston.

Tilinpäätöksessä esitetään tehtäväksi yhteensä 8,8 milj. euron investointivaraus Tiedonpuiston koulun (4,8 milj. euro) ja Kuloistenniityn (4 milj. euro) uudisrakennushankkeeseen. Täten Raision kaupungin vuoden 2023 tilikausi muodostuu investointivaraus huomioiden 45 000 euroa miljoonaa euroa ylijäämäiseksi. Taseen kertynyt ylijäämä aikaisemmilta vuosilta on 23,9 miljoonaa euroa. Vuoden 2023 tilikauden ylijäämällä taseen kertyneeksi ylijäämäksi muodostuu 24 miljoonaa euroa eli 946 euroa per asukas (asukasluku 25 336).

Positiivisen verotulojen kehityksen myötä useimpien kuntien tulokset ovat parempia kuin mitä talousarviossa on suunniteltu. Raision hyvä tulos johtuu, niin hyvästä verotulojen ja valtionosuuksien kehityksestä, kuin käyttötalouden nettokulujen pienentymisestä.

Toimintakate, joka kuvaa käyttötalouden nettokuluja, toteutui 2,9 milj. euroa pienempänä kuin muutetussa talousarviossa. Tämä johtui siitä, että toimintakulut toteutuivat 1,8 milj. euroa pienempänä ja toimintatuotot

vastaavasti 1,2 milj. euroa suurempana kuin muutetussa talousarviossa. Toimintakate toteutui näin ollen 59,1 milj. euron suuruisena, toimintakulut 77,7 milj. euron suuruisena, ja toimintatuotot 18,7 milj. euron suuruisena. Vuosi 2023 oli ensimmäinen toimintavuosi ilman sosiaali- ja terveystoimintaa, sen siirryttyä 31.12.2022 hyvinvointialueelle ja kaupungin organisaatio ja kulurakenne on muuttunut. Luotettavaa toiminnan vertailutietoa vuosien 2022 ja 2023:n välillä on tästä syystä hyvin vaikeaa esittää. Talousarvioon vertailtaessa, toiminta ja sen kulut näyttävät toteutuneen varsin suunnitellusti. Poikkeamina näkyy, että palvelujen ostot sekä aineet, tarvikkeet ja tavarat toteutuivat yhteensä noin 1,7 milj. euroa pienempänä kuin talousarviossa ja että tuet ja avustukset, maksutuotot ja vuokratuotot toteutuivat yhteensä noin 1,5 milj. euroa parempina kuin talousarviossa.

Verotulot toteutuivat 3,3 milj. euroa parempana kuin talousarviossa ja valtionosuudet vastaavasti myös 3,3 milj. euroa suurempana. Tuloveron tulot toteutuivat 2023 2,5 milj. euroa korkeampana kuin talousarviossa, kiinteistövero 0,6 milj. euroa parempana ja tulot yhteisöverosta 0,1 milj. euroa parempana.

Rahoitustuottojen ja -kulujen osalta korkotason kasvu on johtanut korkokulujen voimakkaaseen nousuun (0,6 milj. eurosta 1,2 milj. euroon). Samalla kuitenkin korkotuotot ovat nousseet (0,4 milj. eurosta 1,4:n milj. euroon) jolloin rahoitustuotot ja -kulut kokonaisuutena jäi plussan puolelle (0,4 milj. euroa) joka on pienekö parannus verrattuna vuoteen 2022. Rahoituskulujen ja tuottojen merkitys Raison taloudelle tulee nousemaan tulevien vuosien aikana, kun kaupungin tekemät mittavat investoinnit nopeasti kasvattavat velkamäärän.

Vuoden 2023 hyvä tulos johtuu, niin merkittävästä tulojen kasvusta (verotulot ja valtionosuudet), kuin hallitusta toiminnasta ja kulujen kehityksestä. Hyvä tulos luo mahdollisuuden varautua tulevaan ylimääräisillä poistoilla Vaisaaren koulun osalta sekä tekemään mittavia investointivarauksia Tiedonpuiston koulun ja Kuloistenniityn päiväkodin osalta. Investointivarausten purku vuodesta 2025 alkaen parantaa osaltaan kaupungin mahdollisuuksia tasapainottaa tulevien vuosien taloutta kokonaisuudessaan. Kokonaisuudessaan 8,8 milj. euron investointivarausten jälkeen tilikauden ylijäämä on 48 t euroa.

Investoinnit toteutuivat kokonaisuudessaan 25,6 milj. euron edestä, joka vastaa 94,3 % 27,1 milj. euron talousarviosta.

Käyttötalouden ja investointien toteuttaminen vaati vuonna 2023 pitkä- ja lyhytaikaisten lainojen lisäämistä 7,8 milj. euron edestä. Tämä on kuitenkin 7,7 milj. euroa vähemmän kuin talousarviossa arvioitu velkamäärän kasvu. Peräti 20 milj. euron vuosikate mahdollisti sen, että kaupunki pystyi rahoittamaan investointinsa suurelta osin itse ja lainakannan kasvu jäi pieneksi.

Kaupungin verotulot olivat tilinpäätösvuonna 64,6 miljoonaa euroa, ja ne toteutuivat 3,3 miljoonaa euroa arvioitua paremmin. Kunnallisverotulot olivat 49,1 miljoonaa euroa, ja ne toteutuivat noin 2,5 miljoonaa euroa suunniteltua paremmin. Kunnallisverotulojen kasvun taustalla oli, niin ansiotulojen kasvu kuin aikaisempien vuosien suuret oikaisut. Positiivinen asukasluvun kehitys on myötävaikuttanut kunnallisverotuoton suotuisaan kehitykseen.

Yhteisöverotuotot toteutuivat noin 150 000 euroa arvioitua paremmin, ollen noin 6,9 miljoonaa euroa. Tämä on kuitenkin 2,8 milj. euroa vähemmän

kuin vuoden 2022 verotuksessa, johtuen siitä, että kuntien osuus yhteisöverosta palautui takaisin tasoon ennen koronaa. Kiinteistöverojen toteuma oli noin 8,6 miljoonaa euroa, eli noin 0,6 miljoonaa euroa edellisvuotta enemmän.

Verotulojen hyvän kehityksen taustalla on niin kutsuttu verohäntä aikaisemmista verovuosista, joka on vaikuttanut vuoden 2023 tapahtuviin maksatuksiin. Tämän ns. verotulojen rytmihäiriön vuoksi Raision verotulot vastaavasti odotetaan laskevan vuosina 2024–2026. Vuoden 2023 tuloveron taso saavutetaan uudestaan vasta vuonna 2026.

Valtionosuuksien osalta ennakoitu kehitys vuosina 2024-2026 on varsin huono, johtuen ns. sotevähennyksistä valtionosuuslaskelmissa. Verrattuna vuoden 2023 tasoon valtionosuuksien määrä laskee 3,5 milj. eurolla vuoteen 2025 asti. Ennustettu muutaman vuoden rahoituksen vähyyys tulee haastamaan Raision kaupungin.

Kaupungin vuosikate oli vuonna 2023 20 miljoonaa euroa. Vuosikate oli 9,3 milj. euroa parempi kuin muutetussa talousarviossa ja 6,3 miljoonaa euroa parempi kuin vuoden 2022 vuosikate.

Kaupungin poistot olivat 11,2 miljoonaa euroa. Vuosikate kattoi poistot.

Kaupungin lainamäärä 31.12.2023 oli 49,7 miljoonaa euroa. Lainamäärä kasvoi edellisvuodesta noin 7,8 miljoonalla eurolla. Kasvu oli arvioitua pienempi kasvaneiden verotulojen ja arvioitua pienempien investointien ansiosta. Lainakanta asukasta kohden oli 1 963 euroa. Konsernin lainakanta oli 58,8 miljoonaa euroa eli 10,5 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2022. Konsernin lainakanta asukasta kohden oli 2 320 euroa. Raision lainakanta on tällä hetkellä kuntien keskimääräistä lainakantaa alemmalla tasolla. Lainamäärä tulee nousemaan voimakkaasti tulevina vuosina investointimäärän suuren kasvun myötä sekä kaupungin että kaupunkikonsernin osalta.

Kaupungilla on tulevaisuudessa edessään isoja investointeja, kuten koulu- ja päiväkotihankkeet sekä useat infrahankkeet. Tilikauden tuloksesta on kirjanpito-ohjeistusten mukaisesti mahdollista tehdä investointivaraus kunnan taloussuunnitelmassa yksilöityyn kohteeseen. Vuoden 2023 tilinpäätöksessä ehdotetaan investointivaraus 4,8 miljoonaa euroa Tiedonpuiston kouluhankkeeseen sekä 4 milj. euroa Kuloistenniityn päiväkotiin.

Kaupunginjohtajan katsaus:

Vuosi 2023 oli Raisiolle vahvan kasvun vuosi

Kulunut vuosi on ollut merkittävä saavutusten ja kasvun vuosi Raisiolle. Raisio on jatkanut vakaata kasvua, ja joulukuussa 2023 asukasluku kohosi 25 336 asukkaaseen, mikä osoittaa kaupungin olevan vetovoimainen asuinpaikka.

Raisio saavutti menestystä monilla mittareilla ja kaupungissa tehty erinomainen työ huomioitiin useissa valtakunnallisissa ja maakunnallisissa vertailuissa. Erityisesti viher- ja virkistysalueiden saavutettavuudessa Raisio on Suomen kirkkaimpien kaupunkien joukossa. Leikkipuistojen saavutettavuudessa Raisio on maan neljänneksi parhaita, ja lapsiperheystävällisten kuntien listauksessa Raisio on sijoittunut maan 13. parhaaksi. Raision kyky houkuttaa asukkaita, yrityksiä ja investointeja sekä tarjota niille mahdollisuuksia menestyä ja kasvaa on huomioitu, ja

Raisio on Varsinais-Suomen toiseksi ja koko Suomen kuudenneksi elinvoimaisin kunta. Asuntoluottoluokituksessa Raisio sijoittui myös Suomen parhaiden kuntien joukkoon. Erityismaininnan ansaitsee niin ikään Raision sivistys- ja vapaa-aikapalveluiden saama Liikkuva perhe -palkinto, joka kuvastaa kaupungin sitoutumista tarjota kaikille perheille yhdenvertaiset mahdollisuudet liikkumiseen ja hyvinvointiin.

Rohkeat investoinnit tulevaisuuteen

Tiedonpuiston koulun rakennustyöt käynnistyivät syksyllä ja noin 11 000 neliön rakennuksen on tarkoitus valmistua syksyksi 2026 vastaanottamaan raisiolaisia 5–9-luokkalaisia. Työmaan etenemistä on voinut seurata työmaalive-kameran kautta Tiedonpuiston koulun sivulla. Kuloistenniityn alueella kaupunki järjesti onnistuneen tontinluovutuskilpailun, jossa haettiin toteuttajaa kahdelle erilliselle kilpailukohteelle. Vuoden 2023 aikana Kuloistenniity on ollut muutoksen keskipisteessä, kun alueelle on rakennettu ahkerasti kunnallistekniikkaa tulevaa laajaa asuinalueita, puistoa ja päiväkotia varten. Hahdenniemen uimaranta on kokenut niin ikään merkittävää kehitystä. Toimintaa vakiinnettiin ympärivuotiseksi aiempien vuosien pilotointien pohjalta ja nyt uimaan pääsee ympäri vuoden. Uimarannalla järjestettiin kesällä menestyksekkäästi myös ensimmäiset Playa del Raisio Beach Party -festivaalit United Festivals Oy:n järjestämänä.

Raision kaupunki teki syksyllä lähihistorian suurimmat maakaupat ostamalla useita strategisesti ja kaavallisesti keskeisille sijainneille sijoittuvia maa-alueita. Maata hankittiin asumisen, kouluverkon ja virkistykseen tarpeisiin ja suurin kauppa tehtiin Pirilänlaakson alueella, jonne tulee sijoittumaan uusi yhtenäiskoulu, asumista ja virkistystä luontoarvojen turvaamista unohtamatta. Luontoarvojen turvaamista tuki myös Raision joen ennallistamishankkeen valmistuminen, joka oli samalla yksi koko maan suurimpia virtavesien ennallistamishankkeita.

Kaupunki kehittyi rohkeasti osallistaen

Vuonna 2023 toteutettiin Raision kaupungin ensimmäinen asukasbudjetti, jossa asukkaat suunnittelivat ja päättivät, miten 50 000 € kaupungin rahoista käytetään. Asukasbudjettiin jätettiin yli 200 arvokasta ideaa kaupungin kehittämiseksi. Sujuva arkielämä ja kaupungin viihtyvyys korostuivat, kun eniten ideoita tuli asuinalueiden kehittämiseen ja asukkaiden hyvinvoinnin tukemiseen. Kaupungin asiantuntijat arvioivat kaikki ideat ja äänestyksen kautta 17 ehdotusta päätyi toteutettavaksi. Osa ideoista toteutettiin heti loppuvuoden 2023 aikana mutta iso osa jäi toteutettavaksi vuoden 2024 aikana.

Syksyn aikana Raisio aloitti yhteistyössä asukkaiden ja yritysten ja muiden sidosryhmien kanssa elinvoimaohjelman valmistelun, jossa määritetään kaupungin kasvuun ja elinvoimaan liittyvät pitkän aikavälin tavoitteet. Syksyn aikana asukkailta, yrittäjiltä ja päättäjiltä kartoitettiin näkemyksiä kaupungin vahvuuksista ja palveluista sekä yritysten ajankohtaisesta tilanteesta sähköisten kyselyiden kautta. Kaupungin päättäjille ja yrittäjille järjestettiin myös osallistavat työpajat sekä valituille yrityksille ja yhdistyksille sidosryhmähaastattelut.

Raision kaupungin kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma vuosille 2024–2035 valmistui loppuvuodesta. Edistämishjelma ”Kävelyn ja pyöräilyn luksusta” laadittiin yhdessä asukkaiden ja eri toimijoiden kanssa. Strateginen suunnitelma vuosille 2024–2035 kokoaa yhteen eri toimijoiden keinoja edistää kävelyä ja pyöräilyä Raisiossa sekä antaa suuntaviivat ja

selkänöjan yhdessä tehtävälle edistämistyölle. Toimenpiteitä määriteltiin yhteensä 23 kappaletta. Osa toimenpiteistä voidaan toteuttaa lyhyellä aikavälillä ja osa puolestaan on pidemmän aikavälin toimia, jotka tulevat ajankohtaiseksi maankäytön kehittyessä tai uusien investointihankkeiden yhteydessä.

Raision kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa valmisteltiin hyvinvointikoordinaattorin johdolla vuoden aikana. Suunnitelman työstö piti sisällään työpajoja, kyselyitä, kohtaamiseen tilaisuuksia ja seminaareja eri kohderyhmille. Raision hyvinvointisuunnitelmaa valmisteltiin samanaikaisesti Varsinais-Suomen hyvinvointialueen eli Varhan alueellisen hyvinvointisuunnitelman kanssa ja sen osaksi kytkettiin myös muita hyvinvoinnin edistämisen kaupunkitasoisia, alueellisia ja kansallisia hyvinvointisuunnitelmaa ohjaavia suunnitelmia ja ohjelmia, mm. lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä ehkäisevän mielenterveyden- ja päihdetyön suunnitelma ja Kansallinen mielenterveysstrategia 2020–2030.

Henkilöstön hyvinvointiin panostettiin ja sairaspöissaolot pienenivät

Henkilöstön hyvinvointiin panostettiin erilaisin toimenpitein, kuten työhyvinvointitutkimuksella ja oppimisympäristön kehittämisenllä. Työterveyslaitoksen kanssa toteutettavassa Hyvällä sykkeellä - tutkimushankkeessa oli mukana noin 200 kaupungin työntekijää. Tutkimustulosten avulla saadaan selville, mitkä ovat keskeisimmin sykevälivaihteluun vaikuttavia työn psykososiaalisia tekijöitä, joihin työpaikkojen kehittämistyö kannattaisi keskittää. Lisäksi kaupunki kutsui Tunne- ja tietoisuustaitojen valmennukseen Raision kaupungin alle 30-vuotiaita työntekijöitä, jotka haluavat oppia tunne- ja tietoisuustaitojen avulla lisäämään hyvinvointiaan ja palautumiskykyään.

Kaupunki otti käyttöön sähköisen Eduhouse-oppimisympäristön tammikuussa 2023 ja Raision kaupungin intranet otti huomattavan harppauksen eteenpäin käyttäjätävällisyydessä ja monipuolisuudessa, kun uudistettu Raitti otettiin käyttöön tammikuun alussa. Hienona saavutuksena sairauspöissaolot vähenivät Raision kaupungilla vuodesta 2022 vuoteen 2023 yhteensä 4,8 pv/htv. Kun sotien osuus poistetaan, sairauspöissaolot vähenivät 2,7 pv/htv. Tämä tarkoittaa noin 800 000 euron säästöä verrattuna vuoteen 2022, mutta vähintään yhtä tärkeää kuin eurot, on asian inhimillinen puoli. Kaupungin yhtenä strategisena tavoitteena on osaava ja hyvinvoiva henkilöstö ja yhtenä hyvinvoinnin mittarina voidaan pitää sairauspöissaolojen määrää ja tässä työssä olemme oikealla polulla.

Vuoden 2023 vahva tulos hyödynnetään tulevien vuosien investointien mahdollistamiseen

Raision tulos vuodelta 2023 on 8,8 miljoonaa ja olisi ilman ylimääräisiä poistoja noin 11,8 miljoonaa euroa. Tulos on noin 6 miljoonaa euroa parempi kuin vuoden 2023 talousarvio siitä huolimatta, että se sisältää 3 miljoonan euron ylimääräisen poiston Vaisaaren koulun purkamiseen varautumiseksi. Tulot ylittyivät, menot toteutuivat talousarviota pienempinä, verotulot toteutuivat ennakoitua suurempina pääosin soteuudistuksen jälkimaksatusten takia ja yksittäisenä nostona sairauspöissaolot ja työkyvyttömyysmaksut olivat yhteensä 1,6 miljoonaa euroa pienemmät kuin vuonna 2022. Erinomainen tulos käytetään tulevien vuosien kasvuinvestointien rahoittamiseen siten, että Tiedonpuiston koulun ja Kuloistenniityn uuden päiväkodin rakentamista varten tehdään 8,8 miljoonan euron investointivaraus ja Vaisaaren koulun purkamiseen varaudutaan tekemällä 3 miljoonan euron kertapoisto. Aiemmin tehdyt

investointivaraukset huomioiden varausten purkaminen ja tulosta tasaava vaikutus ulottuu 2030-luvulle asti. Vuoden 2023 tulokseksi muodostuu investointivarausten ja kertapoistojen jälkeen 48 000 euroa.

Esittelijä

Kaupunginjohtaja Eero Vainio

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus hyväksyy ja allekirjoittaa vuoden 2023 tilinpäätöksen.

Kaupunginhallitus esittää tilinpäätösvuoden 8 847 311,73 euron tuloksen käsittelystä seuraavaa:

- tehdään poistoerojen vähennyksiä 202,51 euroa suunnitelman mukaan. Poistoerojen yhteismäärä tässä tilinpäätöksessä on 202,51 euroa.

- tehdään yhteensä 8 800 000 euron investointivaraukset Tiedonpuiston koulun uudisrakennushankkeeseen sekä Kuloistenniityn päiväkodin uudisrakennushankkeeseen

- edellä esitettyjen tuloksen käsittelyerien jälkeen syntyvä ylijäämä, 47 514,24 euroa, merkitään taseen oman pääoman kohtaan "Tilikauden ylijäämä (alijäämä)". Ylijäämä kasvattaa taseen oman pääoman kohdan "Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)" 23 930 278,58 määrää. Vuoden 2023 47 514,24 euron ylijäämäisen tilinpäätöksen jälkeen taseessa on edellisten tilikausien ylijäämää 23 977 792,82 euroa.

Kaupunginhallitus lähettää tilinpäätöksen ensin tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan tarkastettavaksi ja sen jälkeen valtuuston käsiteltäväksi.

Päätös

Merkittiin pöytäkirjaan, että kaupunginhallitukselle on jaettu korjattu versio tilinpäätösasiakirjasta. Tilinpäätökseen on korjattu vapaa-aikalautakunnan hankeavustuksiin kaupunginvaltuuston päätöksen 20.3.2023 § 25 mukaisesti menoihin ja tuloihin 20.000 euroa.

Kaupunginhallitus täydensi päätösehdotustaan siten, että kaupunginhallitus valtuuttaa kaupunginjohtajan ja talousjohtajan tekemään tarvittavat tekniset korjaukset tilinpäätöskirjaan.

Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti hyväksyä esittelijän täydennetyt päätösehdotuksen:

Kaupunginhallitus hyväksyy ja allekirjoittaa vuoden 2023 tilinpäätöksen.

Kaupunginhallitus esittää tilinpäätösvuoden 8 847 311,73 euron tuloksen käsittelystä seuraavaa:

- tehdään poistoerojen vähennyksiä 202,51 euroa suunnitelman mukaan. Poistoerojen yhteismäärä tässä tilinpäätöksessä on 202,51 euroa.

- tehdään yhteensä 8 800 000 euron investointivaraukset Tiedonpuiston koulun uudisrakennushankkeeseen sekä Kuloistenniityn päiväkodin uudisrakennushankkeeseen.

- edellä esitettyjen tuloksen käsittelyerien jälkeen syntyvä ylijäämä, 47 514,24 euroa, merkitään taseen oman pääoman kohtaan "Tilikauden ylijäämä (alijäämä)". Ylijäämä kasvattaa taseen oman pääoman kohdan "Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)" 23 930 278,58 määrää. Vuoden 2023 47 514,24 euron ylijäämäisen tilinpäätöksen jälkeen taseessa on edellisten tilikausien ylijäämää 23 977 792,82 euroa.

Kaupunginhallitus valtuuttaa kaupunginjohtajan ja talousjohtajan tekemään tarvittavat tekniset korjaukset tilinpäätöskirjaan.

Kaupunginhallitus lähettää tilinpäätöksen ensin tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan tarkastettavaksi ja sen jälkeen valtuuston käsiteltäväksi.

Henkilöstöjohtaja Piia Syvänen poistui kokouksesta tämän asian jälkeen klo 18.03.